

Soós Edit¹–Fejes Zsuzsanna²

AZ EUROREGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK SZEREPLŐI ÉS CÉLJAI MAGYARORSZÁGON

Bevezetés

A határ menti együttműködések az Európai Unió kohéziós és regionális politikájának eszközei. Az EU külső és belső határai mentén kialakult együttműködések jelentősége a keleti (2004. és 2007. évi) bővítést követően tovább növekedett. A határ menti területek periférikus helyzetének felszámolása, az EU külső határain fellépő jövedelem- és infrastrukturális különbségek mérséklése „határon átnyúló fejlesztési stratégiák és tervek”, valamint az ezekhez kapcsolódó fejlesztési programok alapján valósítható meg. A fokozatos igazodás a kohéziós politika támogatási eszközrendszeréhez az elmúlt évtizedekben a határrégióban közelebb hozta egymáshoz a határtérség lakosait, a gazdasági szereplőket és közösségeket.

A határon átnyúló kapcsolatoknak különböző szervezeti formái alakultak ki Európaszerte. Az **együttműködések** egyes **típusai** esetében nem kritérium a területi érintkezés, az egymással nem határos területek között is létrejöhetnek multilaterális összefonódások. Az ilyen szerveződések tagjai legtöbbször valamilyen szempontból hasonló helyzetben vannak. Fő céljuk, hogy hallassák a hangjukat mind a nemzeti hatóságok, mind pedig különösen az európai integráció intézményei előtt, ezek a szervezeti formák egyfajta lobbytevékenységet is végeznek.

Magyarország határai mentén ma már mindenhol kialakultak határon átnyúló együttműködések, intézményesített és nem intézményesített együttműködési formák egyaránt. Az intézményesült formák (eurorégió, munkaközösség, európai területi együttműködési csoportosulás-EGTC) mellett a határokon átívelő együttműködések esetében sokszor csupán rövid távú, alkalmi együttműködésekről beszélhetünk, egymástól elszigetelt, különálló projektek megvalósításával. A nem intézményesített formák közül a kulturális és testvérvárosi, testvértelepülési kapcsolatok, a kistérségek, valamint a megyék együttműködése az intézményesített euroregionális együttműködéseknel sokszor nagyobb múltra tekint vissza.

A határon átnyúló együttműködések intézményesülése a hatékonyabb **érdekképviselet**, a közös fellépés és a támogatási programok eredményesebb lebonyolítása

érdekében előbb-utóbb minden együttműködésben szükségessé válik. Az intézményesített formák közül sajátos térszerveződéseket jelentenek az **eurorégiók**, amelyek a legfejlettebb formációk, megkísérlik szervezeti keretek között összekapcsolni a határok alkotta választóvonalak menti térségeket.

A hazai és a szomszédos országokban is végbemenő területfejlesztési reformok következtében Magyarország határai mentén **1997-től** egyre nagyobb számban jelentek meg az euroregionális formációk. Az eurorégiók azért is kerülnek napjainkban egyre inkább a figyelem középpontjába, mert a határ menti együttműködéseknek ezek a legeredményesebb formái a földrajzilag, ökológiailag, etnikailag, gazdaságilag hasonló, illetve korábban egységes, jelenleg határokkal elválasztott területek közti együttműködésre. Lehetővé teszik a korábban összetartozó régiók, megyék természetes vonzáskörzetének megteremtését, a perifériális helyzetben levő határ-régiók felzárkóztatását, a magyar lakta területekkel való különböző szintű és formájú határon átnyúló és határ menti fejlesztési és együttműködési kapcsolatok megerősítését. Ennek ellenére a hazai eurorégiók intézményesültsége alacsony fokú, s heterogén képet mutat.

Jogállásukat tekintve a magyar részvétellel működő kooperációk a vizsgált időszakban sem a belső, sem a külső EU-határon nem rendelkeznek önálló jogi személyiséggel, így nem jelenthetnek elkülönült, önálló közigazgatási egységet, nem köthetnek regionális szintű megállapodásokat. Működésük során a résztvevő partnerek a saját országuk jogrendszere alapján járhatnak el. Az együttműködések felépítését és intézményesültségét tehát nagymértékben befolyásolják a jogi és közigazgatási rendszerek eltérései, a központi kormányok által kötött két- és többoldalú megállapodások.

A tanulmány célja – egy OTKA kutatás³ részeként – Magyarország vonatkozásában a szubnacionális szinten formálódó határon átnyúló együttműködések intézményesülésének, az euroregionális stratégiai partnerségek megvalósulásának vizsgálata. A kutatás egy kérdőíves felmérés és az eurorégiók vezetőivel készült interjúk alapján választ keres arra, hogy a különböző együttműködési célok, a gazdaságfejlesztés, a politikai, szociokulturális fejlesztések milyen szerepet töltenek be Magyarország határai mentén az elmúlt két évtizedben alakuló együttműködési formának, a határ menti térségek politikai, gazdasági, társadalmi és területi kohézióját szolgáló eurorégióknak a megteremtésében.

A tanulmány az EU-trendek mellett elemzi a határ menti kohézióra hatással levő európai és hazai folyamatokat, azokat összekapcsolja a kohéziós politika főbb szükségleteivel, új kihívásaival.

Együttműködő partnerek: résztvevők-szereplők

A következetes határon átnyúló regionális fejlesztés és regionális politika elmélyítése indokoltá teszi határ menti regionális fejlesztési tervek kidolgozását s azok beépítését a nemzeti regionális és ágazati tervezésbe. A hatékonyabb végrehajtás érdekében a regionális fejlesztési és regionális politikai intézkedéseket ezért be kell építeni a „határ menti regionális fejlesztési koncepciókba” és operatív programokba. A határrégiók problémáinak megoldása érdekében szükség van az **európai, nemzeti, regionális és helyi** szint széleskörű együttműködésére. Az Európa egészében fennálló különbségek mérséklése határon átnyúló együttműködések révén a nemzetállamokkal és az európai intézményekkel történő partneri együttműködés során jelentősen hozzájárul a szomszédos határrégiók közötti gazdasági különbségek és akadályok fokozatos megszüntetéséhez.

Az együttműködések európai szintje

Az euroregionális együttműködések a gazdasági és társadalmi kohézió tényezői, a **kohéziós politika pillérei** is egyben. A területi egyenlőtlenségek az Európai Unió egészének gazdasági versenyképességét befolyásolják. A határ menti térségek együttműködése ma már nemcsak nemzeti, **hanem európai** szintű érdek is, hisz a határrégiók együttműködései gazdasági-társadalmi kiegyenlítő szerepük következtében megerősítik a gazdasági és szociális kohéziót a belső és külső határ menti térségekben, s ezzel hozzájárulnak az európai kohéziós politika céljainak megvalósulásához.

Az EU a gazdasági, társadalmi és területi kohézió erősítése, az egyes régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségek és a lemaradások csökkentése érdekében a határrégiókra is kiemelt figyelmet fordít. Mivel a határ menti együttműködések a periférián elhelyezkedő, hátrányos helyzetű régiókban fejlődnek ki, a határ menti területek együttműködései erősítik a periférikus helyzet javulását szolgáló, valamint a határ mentiségből fakadó, koordinált fejlesztési **programok** megvalósítását. A határon átnyúló régiók fejlettségi szintjének, a régiók közötti egyenlőtlenségeknek, valamint a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának problémája legeredményesebben az európai együttműködési formák létrehozásával kezelhető.

A Közösség egész területének harmonikus fejlődése jelenti a határon átnyúló együttműködés erősítését is. Az EKSZ 130. cikke értelmében az Unió célja a régiók közötti fejlettségben megmutatkozó eltérés és a kedvezőtlen adottságú régiók elmaradottságának csökkentése.⁴ Az Unió ezen törekvéseit a strukturális alapokon és egyéb fennálló pénzügyi eszközökön keresztül folytatott tevékenységével támogatja.

A határrégiók meglévő gazdasági-társadalmi lemaradásának kiegyenlítésére az Európai Unió külön támogatási programokat indított el. A kohéziós politika pénzügyi eszközei (Phare (1994), INTERREG (1995)) által generált **top-down** folyama-

tok jelentős szerepet töltenek be az euroregionális együttműködések alakításában, a határon átnyúló térségi fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában, s ezen keresztül a térségi gazdasági, társadalmi és politikai kohézió erősítésében. Kétségtelen, hogy sok együttműködés húzóereje kezdettől fogva a forrás volt. A határ menti térségeket érintő Phare CBC és INTERREG programok által támogatott helyi kezdeményezések, kétoldalú projektek – amellett, hogy szerepet játszottak a határon átnyúló gazdasági, társadalmi, és intézményi kapcsolatok fejlesztésében – jelentős hatással voltak az eurorégiók formálódására.⁵

Az uniós csatlakozással a határ menti együttműködések **új fejlesztési forrásokat** koncentrálnak a határ mindkét oldalán. A területfejlesztés szereplőinek közös érdeke, hogy az uniós pénzügyi támogatásokat fel tudják használni a hazai támogatáspolitikai forrásai mellett. A pályázatok benyújtásának közös ösztönzői sokszor a pénzhány, a külföldi befektetők érdeklődés hiánya. A kohéziós pénzügyi eszközök – INTERREG, Phare CBC – ösztönzik az állami és magánbefektetéseket a kedvezményezett régiókban, s ezzel hozzájárulnak a gazdasági növekedéshez az elmaradott régiókban.

A határok „összekötő” szerepe azonban nem valósulhat meg maradéktalanul az ország valamennyi határszakaszán. Magyarország határainak egy jelentős része a 2004. évi Európai Unióhoz való csatlakozást követően az egész Európai Unió külső határává vált. Így a Romániával, Ukrajnával, Szerbiával és Horvátországgal közös határszakaszok esetében a határok külső oldalán egyéb EU-források támogatták az együttműködések. A román oldalon a Phare CBC, Ukrajnában a Tacis, Horvátországban és Szerbiában a Cards-programok biztosították a fedezetet 2007-ig.

Az együttműködések nemzeti szintje (hazai szereplők)

Az eurorégiók feladata egyeztetni az európai, kormányzati és térségi érdekeket, biztosítani a térségi szereplők közötti koordinációt. Az euroregionális partnerségi kommunikáció, a horizontális és vertikális partnerségek magalapozása, intézményesülése az elmúlt évtized *top-down* folyamatai mellett a *bottom-up* folyamatok eredménye.

A regionális, a nemzeti és az európai szintek közötti **partneri szintű együttműködés főbb elemei:**

- a kis- és középvállalatok közötti határ menti együttműködések fejlesztése;
- új határ menti kapcsolatok kialakítása a termelők és beszállítók között (a régi ipari struktúrák tönkrementek és az újak még nem fejlődtek ki);
- új munkahelyek kialakítása az olyan határhoz kötött munkák és tevékenységek (például a vám és szállítmányozás) helyett, amelyek a Közös Piac kialakulása miatt szűntek meg, vagy Közép- és Kelet-Európa növekvő integrációja miatt megszűnőben vannak;

- a határon átnyúló munkaerőpiac szerkezeti problémáinak a megoldása;
- határon átnyúló együttműködés a munkaerőpiacon jelenlévő illegális munkaközvetítő irodák és tevékenységek elleni fellépésben;
- a határ mentiségéből adódó versenyhátrányok leküzdése (állami és magán tender-eljárások, adminisztrációs akadályok, társadalmi dömpingek, postai késlekedés, stb.);
- a növekvő határ menti ingázásból eredő szociális problémák megoldása;
- a szomszédos ország nyelvének elsajátításához az előfeltételek megteremtése minden iskolatípusban (intézmények, tanárok, oktatási tervek);
- a határ menti munkaerő-piaci hálózatok kiépítése a munkaadók, szakszervezetek és a munkaközvetítő központok közötti együttműködéssel;
- a regionális gazdaságpolitikai eszközök összehangolásának előmozdítása a határ mindkét oldalán.

A fenti célok megvalósításához szükség van a határon átnyúló regionális és helyi szintű kapcsolatrendszerre, amelyek a gazdasági és infrastrukturális együttműködés mellett célul tűzik ki az akadályok lebontását például a szociális szektorban, az oktatásban, a nyelvi képzésekben, továbbá a mindennapi határproblémák megoldását, a kulturális párbeszéd előmozdítását, a bizalomerősítést.

Magyarországon a területfejlesztési törvény megalkotásával, majd a tervezési-statisztikai régiók kialakításával 1996-tól lassanként kiépült a területfejlesztés új, többszintű intézményrendszere. Az 1996. évi XXI. tv. és az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) 1998-as elfogadásával (35/1998 (III. 20.) OGY határozat) a fejlesztéspolitikák területi szemléletének erősödése alapján elkezdődött az ország közigazgatási rendszerének megújítása – a területfejlesztési stratégia kialakítása. Mind a törvény, mind az OTK támaszkodik a kistérségi szintre mint térkategóriára: az 1996. évi XXI. törvény a kistérséget mint a települések létező funkcionális kapcsolatrendszerének összessége alapján behatárolható területi egységet említi, az OTK a KSH kistérségben határozta meg a területfejlesztés legkisebb egységét.

Az euroregionális együttműködések arra világítanak rá, hogy a kistérségi- és a régiófejlesztés egyik lehetséges módja lehet a határ menti kapcsolatok erősítése, továbbá:

- kistérségi menedzsment szervezetek felállítása és szakmai, szervezeti, infrastrukturális és pénzügyi megerősítése;
- kistérségi integrált fejlesztési programok készítése;
- a közszolgáltatási feladatok kistérségi szintű hatékony megszervezése és fejlesztése (többcélú kistérségi közösségi központok létrehozása);
- kistérségi együttműködési kapcsolatok és a belső kohézió, a térségi tudat erősítése.

A NUTS 4 szintű együttműködések megerősödésével párhuzamosan az Európai Unió ötszintű területbeosztásának megfelelően 1998-ban a NUTS 2 szinten kialakított hét területi egységből álló tervezési-statisztikai régiók a legfőbb forrásszerző kategóriáknak számítanak az EU regionális támogatási rendszerében.

A **határrégiók** jól kiegészíthetik a helyi és regionális tervezést és cselekvést, valamint az európai fejlesztési elképzeléseket, és a határon átnyúló regionális fejlődés húzóerői lehetnek. A határ menti térségek fejlesztésének lehetséges módja ma már a határ menti kapcsolatok erősítése, a határon átnyúló regionális fejlesztési tervek integrálása a **nemzeti fejlesztésbe**. Az egyik lényeges dokumentum az eurorégiók integrációs szerepének megítéléséhez a **Nemzeti Fejlesztési Terv** (NFT 2004–2006), amely a Strukturális Alapokra és a Kohéziós Alapra épül. Az NFT igazodik az Európai Bizottság 2000–2006-os időszakra vonatkozó programozási irányelveihez. A 2004-ben elfogadott nemzeti fejlesztési stratégiának integrált része a gazdasági versenyképesség javítása, a foglalkoztatottság növelése, a gazdaság és társadalom kohéziós erőinek kibontakoztatása. A határ menti együttműködések viszont nem szerepelnek az NFT stratégiai prioritásai között. Holott a határon átnyúló kapcsolatok elősegíthetik a régió versenyképességének, az emberek életminőségének és életszínvonalának javítását, a periférikus helyzet fölszámolását is biztosító koordinált fejlesztési programok megvalósítását, mindezzel megalapozva a régió tartós és dinamikus gazdasági növekedését.

A 2005-ben elfogadott új **Országos Területfejlesztési Konceptióban** (OTK) a területi tervezés viszont már nem áll meg az országhatárnál. A nyitott területpolitika megvalósítása érdekében az OTK-ban a határ menti területek együttműködésének erősítése a meghatározott fejlesztési prioritások között szerepel.⁶ A határon átnyúló együttműködések lehetővé teszik a korábban összetartozó régiók, megyék természetes vonzáskörzetének megerősítését, felzárkóztatását, a magyarlakta területekkel való különböző szintű és formájú határon átnyúló és határ menti fejlesztési és együttműködési kapcsolatok megerősítését.

Az OTK a területfejlesztésben érintett szereplők együttműködésének elősegítésével, a határ menti térség gazdasági-társadalmi kohéziójának megerősítésével az országhatáron átnyúló lokális és regionális szintű együttműködések fejlesztésével hozzájárult a laza keretek között szerveződő eurorégiók létrejöttéhez. A határon átnyúló **regionális fejlesztési modellek** kidolgozása és azok integrálása a nemzeti fejlesztésbe a többszintű területbeosztásnak megfelelően különböző szinteken valósulhatnak meg:

- testvértelepülési kapcsolatokban (települési önkormányzatok, többcélú kistérségi társulások, területfejlesztési önkormányzati társulások stb.);
- területi kapcsolatokban (megyék, regionális fejlesztési ügynökségek) között eurorégiók vagy munkaközösségek formájában;

– valamint az új 2007-13 programozási időszakban létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező határon átnyúló európai területi együttműködési csoportosulásban (EGTC).

A fentiek alapján **három szervezeti modellt** állíthatunk fel:

1. **A lokális** (kistérség NUTS 4, település NUTS 5) szintű euroregionális együttműködések⁷, amelyek háttérben jól működő önkormányzati kapcsolatok, települések közötti és kistérségi együttműködések vannak.
2. Az országos részvétellel működő **nagyregionális**, inkább munkaközösség formát öltő kooperációkra jellemző struktúrák.
3. **A regionális** (megye NUTS 3, régió NUTS 2) együttműködések (1. sz. táblázat).

Az együttműködések nemzeti szintje (szomszédos országok szereplői)

A Kárpát-medencében elhelyezkedő Magyarország hét országgal határos: Ausztriával (356 km), Szlovéniával (102 km), Horvátországgal (344,6 km), Szerbiával (174,4 km), Romániával (447,8 km), Ukrajnával (136,7 km) és Szlovákiával (680,9 km).⁸ A mintegy 1800 km hosszú határszakaszon az ország kis mérete ellenére nagyszámú határrégióval rendelkezik. A 2004. évi, majd a 2007. évi bővítés következtében a határszakaszok jellege jelentősen megváltozott. Az addig külső szlovák és szlovén határszakaszok is az EU belső határaivá váltak, lehetőséget biztosítva ezzel az itt kialakult együttműködéseknek az INTERREG III.A forrásokra való pályázásra. 2007. január 1-je óta Románia is EU-tagállamként építheti a határon túlnyúló kapcsolatokat, ami biztató a román határszakasz mentén található Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió (1997), Bihar-Bihor eurorégió (2002), Hajdú Bihar–Bihor eurorégió (2002) jövőjére nézve. A Európai Unió támogatáspolitikája szempontjából az ukrán, a szerb és horvát határszakasz viszont továbbra is az EU külső határán maradt. (3.sz. táblázat)

Az eurorégiók a hasonló adottságokkal rendelkező határ menti területek kapcsolatainak összefogásával, a természeti értékek és a határ menti helyzetből adódó sajátos gazdasági, társadalmi, politikai és intézményi adottságok felhasználásával valósíthatják meg a határ menti kapcsolatok mélyítését. Az együttműködések segítheti a közös azonosságtudat, a közös nyelv, kultúra, tradíció felismerése, amely a határ két oldalán elhelyezkedő, korábban együvé tartozó területeket képes egymáshoz újra közelebb hozni.

Az eurorégiók a partnerségi kapcsolatok új szintjének létrejöttét segítik elő a **tér-ségi szintű hálózatok** kialakításával az együttműködésben résztvevő államokkal és az EU-tagállamokkal együttműködve. A partnerség elvének vertikális és horizontális megvalósulását ugyanakkor nehezíti, hogy az eurorégió térségében a funkcioná-

lis kapcsolatrendszer sok esetben még gyenge, a belső munkakapcsolatok – a szomszédos országok között nemzeti szinten – nem elegendőek a tervezéshez és fejlesztéshez, illetve más tevékenységek koordinálásához, amelyek egyébként a határ menti együttműködési tevékenységek alapjait jelentik.

A határ menti **vonzáskörzeti kapcsolatok újjáélesztése** belső és külső partnerségek kiépítésével lehetséges.

1. Belső kapcsolatok kialakítása – belső partnerségek az önkormányzatokkal, gazdasági és szociális partnerekkel.
2. Az eurorégiók küldetése a **külső partnerségek mélyítése** az együttműködésben résztvevő államokkal, azok regionális/helyi önkormányzataival.

A *bottom-up* megközelítésben a horizontális együttműködések révén a kamarákkal, a szociális partnerekkel, egyesületekkel, kulturális intézményekkel, az érdekképviseleti és civil szervezetekkel a határ két oldalán a szereplők **hálózatos együttműködésével** biztosítható, hogy a fejlesztési programok és projektek tervezése és végrehajtása minél szélesebb körű együttműködésen alapuljon.

A határ menti térségben gondolkodás **rövid távon** azonban sok esetben még mindig olyan határ menti kooperációs kezdeményezésekben nyilvánul meg, amely egy konkrét programban részletezett célkitűzés szerinti kapcsolatrendszer kiépítésére irányul. A határokon átívelő együttműködések esetében sokszor csupán rövid távú, alkalmi együttműködésekről beszélhetünk, egymástól elszigetelt, **különálló projektek** megvalósításával. Különösen lokális, azaz településközi és kistérségi szintű együttműködések **tematikáját** még jelentős mértékben meghatározzák a fejlesztések támogatására szolgáló **pénzügyi források**.

Az együttműködések **belső kohéziója** változó. A legéletképesebbek azok az együttműködések, amelynek valamilyen hosszú távú célt sikerült megfogalmazni, stratégiai gondolkodás jellemzi őket, képesek az együttműködési területek kiszélesítésére, a horizontális partnerségek **társadalmi beágyazottságának** növelésére.

Az eurorégiók jól kiegészíthetik a helyi és regionális tervezést, valamint az európai fejlesztési elképzeléseket, és a határon átnyúló regionális fejlődés húzóerői lehetnek. Az eurorégiók eredményességének egyik legfontosabb előfeltétele, hogy a határ menti együttműködés **intézményesült formáinak** keretei között készüljenek **közös fejlesztési koncepciók a szomszédos határrégiókban**, amelyekre az együttműködés **stratégiai, majd operatív programjai épülhetnek**. Valamennyi operatív programnak tartalmaznia kell a helyzetelemzést az erősségek és gyengeségek kiemelésével, valamint az ezeknek megfelelően választott stratégiával. A régiós tervezésnek fontos eleme a foglalkoztatottság és a régió versenyképességének fejlesztése. Mindez feltételezi, hogy a partnerség és az egyenrangúság elve már a kapcsolatok irányainak kidolgozásakor is érvényesüljön.

1. sz. táblázat. Az euroregionális együttműködések Magyarországon

Az együttműködés neve	Együttműködő partnerek		Az együttműködés jellege			Határterület	
	magyar	szomszéd	lokális	regionális	nagyregionális	külső	belső
Alpok–Adria Munkaközösség	megye	tartomány (A) (I) (D); kanton (CH); ország (SLO) (HR)			X	X	
EUREGIO West/ Nyugat-Pannónia	megye	tartomány (A)		X			X
Hármas Duna-vidék eurorégió*	megye	regionális társulás, civil szervezet, járás (SK)		X			X
Vág–Duna–Ipoly eurorégió	megye	megye** (SK)		X			X
Ipoly eurorégió	civil szervezet	civil szervezet (SK)	X				X
Duna eurorégió	község, kistérségi társulás	civil szervezet (SK)	X				X
Ister–Granum eurorégió	kistérségi társulás	önkormányzati társulás (SK)	X				X
Sajó–Rima eurorégió	megye, kistérségi társulás	járas, városok és községek társulása (SK)	X				X
Neogradiensis eurorégió	civil szervezet	civil szervezet (SK)	X				X
Kassa–Miskolc eurorégió	megye, város	megye**, város (SK)	X				X
Zemplén eurorégió	kistérség, megye, regionális fejlesztési tanács, civil szervezet	mikrorégió, megye, regionális fejlesztési ügynökség, civil szervezet (SK)	X				X
Kárpátok eurorégió	megye, város	megye**, város, járás, civil szervezet (SK); vajdaság, régió, civil szervezet (PL); megye (RO) (UA)			X	X	
Interregio	megye	megye (RO) (UA)		X		X	
Bihar–Bihar eurorégió	kistérség	kistérség (RO)	X				X
Hajdú Bihar–Bihar eurorégió	megye, város	megye, város (RO)		X			X
Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió	megye	megye (RO); tartomány (SB)		X		X	
Duna–Dráva–Száva euroregionális együttműködés	megye, város, kamara	zsupánság, város, kamara (HR); kanton, város, kamara (BH)			X	X	
Dráva–Mura eurorégió*	megye	község (SLO); megye (HR)	X				X
Mura–Dráva eurorégió	megye	megye (HR)		X		X	

* Az eurorégió jelenleg nem működik.

** A szlovák közigazgatásban korábban kerület.

Forrás: saját szerkesztés

Az euroregionális résztvevők. Az együttműködések szereplői

Politikai szereplők

A magyar részvétellel működő határon átnyúló együttműködések a közigazgatási struktúrákat illetően (a rövid távú, alkalmi együttműködésektől a leginkább intézményesült stratégiai szintű együttműködési struktúrákig) résztvevői körüket, azok céljait tekintve igen változatos képet mutatnak. Az együttműködések szervezetének elemzése empirikus módszerrel történt, kérdőíves felmérésre és mélyinterjúkra épült, az együttműködések alapvetően megkülönböztetve azáltal, hogy külső vagy belső EU-határon alakultak ki.

A határ menti együttműködések **szereplői elsősorban politikai szereplők**. Magyarország közigazgatási rendszerét alapvetően meghatározza, hogy unitárius ország, a területi politikában még mindig jelentős súlya van a központi kormánynak, így a nemzetközi (határon túlnyúló) kapcsolatok területén csak viszonylag korlátozott politikai felhatalmazással bírnak a helyi közjogi szereplők, sőt területi szinten ez a lehetőség még inkább korlátozott.

A határ mentén elhelyezkedő települések mellett 14 megyénk határos szomszédos országgal. A kezdeti nagyregionális (Alpok–Adria Munkaközösség (1978), Kárpátok eurorégió (1993), Duna–Dráva–Száva euroregionális együttműködés (1998)) létrejöttét követően a regionális és lokális típusú együttműködések folyamatos növekedése figyelhető meg. A területfejlesztési törvény (1996) és az OTK (1998, majd 2005) elfogadását követően, majd a többcélú kistérségi társulások (2004) kiépülő intézményi struktúrájában, a területfejlesztés többszintű rendszerében, a regionális, megyei és kistérségi fejlesztési tanácsokban is megjelentek az új politikai, gazdasági és társadalmi szereplők.

Valódi politikai hatalommal rendelkező megyékről vagy régiókról Magyarországon nem beszélhetünk. A területi szint jelenleg is átalakulóban van, a reformfolyamat még tart, ennek ellenére politikai szereplők alatt értjük a megyei vagy települési önkormányzatok, kistérségi társulások képviselőit, **akik a meglévő politikai és szociokulturális adottságokat kihasználva, az EU-s támogatások elnyerése érdekében hoztak létre először csak informális, később formalizált, intézményesített kapcsolatokat**.

A politikai szereplők együttműködésére épülnek az alapvetően történelmi hagyományokon induló együttműködések. A városi kapcsolattartásban dominánsak a **testvérvárosi kapcsolatok**, amelyekbe gyakran civil szervezetek is bekapcsolódnak. Ezek azonban nem euroregionális szervezeti kereteken belül működnek, gyakorlatilag a határon átnyúló együttműködések e területeken megmaradnak lokális szintűnek, egy-egy projekt erejéig hatékonyak.

A **városok közötti** együttműködésnek szép példája a **Kassa–Miskolc eurorégió**, melyet 2000 májusában Kassa megye (ez négy járást foglal magában), Kassa város, Borsod-Abaúj-Zemplén megye és Miskolc város részvételével alakítottak meg. Az alapvetően testvérvárosi kapcsolatra épülő együttműködés elsősorban politikai-kulturális elemekből tevődik össze. Szintén testvérvárosi együttműködés a Komárom és Észak-Komárom (Komarno) városok önkormányzatának együttműködéséből fejlődött szélesebb területi szintű kooperáció, amelynek az 1999-ben alakult **Vág–Duna–Ipoly (VDI) eurorégió** adott keretet. Megyék közötti együttműködés továbbá a Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió (DKMT), az Interregio, valamint a Mura–Dráva eurorégió.

Kistérségi-lokális jellegű kooperációra példa a Duna eurorégió, valamint az Ister–Granum eurorégió. A Duna eurorégió 2003. február 20-án alakult meg. Az együttműködés alapvetően helyi szintű, településközi kapcsolatokra építve, a már több éve létező civil együttműködések magasabb szintre emelésének szándékával jött létre. Az Ister–Granum eurorégió 2004. december 1-jén jött létre, alapvetően kistérségi szinten. Az együttműködés tagjai szlovák részről a Déli Régió Településeinek Társulása, amely 53 települési önkormányzatot tömörít, valamint magyar részről az Ister–Granum eurorégió társulás, amely 47 települési önkormányzatot fog össze.

Szintén a magyar–szlovák határ két oldalán több éve együttműködő **önkormányzatok**, civil szervezetek és kistérségi társulások 1999 októberében Putnokon írtak alá egy szándéknyilatkozatot **Sajó-Rima eurorégió** létrehozásáról. Civil együttműködésre és hasonló szervezeti alapokra épül az **Ipoly eurorégió** is, melynek határon átnyúló együttműködési szerződését 1999. szeptember 20-án írták alá Balassagyarmaton. Két szervezetet nevez meg az okmány: Magyarországon az Ipoly eurorégiót, amely egyesületi formában jött létre, és kistérségeket fed le, valamint Szlovákiában az Ipelsky eurorégion nevű civil szervezetet. Hasonló típusú együttműködési forma a **Neogradiensis eurorégió**, melynek tagjai a Szlovák Köztársaságban bejegyzett Region Neogradiensis és a Magyar Köztársaságban bejegyzett Neogradiensis Régió Egyesület, valamint a 2002-ben kistérségi együttműködésből kialakult **Bihar-Bihar eurorégió**.

A **nagyregionális együttműködések** közül politikai szereplők együttműködésére épül a Kárpátok eurorégió (megye, város, járás, régió) és az Alpok–Adria Munkaközösség (megye, tartomány, kanton, ország).

Az euroregionális kapcsolatok a szubszidiaritás elvének megfelelően, alulról kezdtek kiépülni, de a kezdeti lelkesedést követően sokszor nem tudtak megújulni, újabb együttműködési célokat megfogalmazni. Az együttműködések közül a Mura–Dráva eurorégió működésképtelenné válása (2005) jelzi, hogy a lokális (NUTS 4, NUTS 5) és regionális (NUTS 3, NUTS 2) kapcsolatokra épülő eurorégiók szélesebb partnerségen alapuló térségi összefogással, az önkormányzatok, a gazdasági és

társadalmi élet, a civil szervezetek legszélesebb körének aktív részvételével képesek lennének a megújulásra.

Gazdasági és társadalmi szereplők. Civil szervezetek és kamarák részvétele az együttműködésekben

A határok periférikus helyzetéből adódóan fennálló számos sokszínű feladat és lehetőség szükségessé teszi a határ menti szereplők minél szélesebb körének bevonását és együttműködését. Az együttműködéseknek alapvetően ki kell terjedni az élet minden területére (kulturális, szociális, gazdasági és infrastrukturális területekre). Az azonos szinten lévő szomszéd partnerek megismerése és megértése legalább olyan fontos, mint az egymás iránti bizalom erősítése.

A **közös fejlesztések a közös érdekeltségeket** feltételezik. A valódi együttműködésekhez ezért nem elég a politikai szereplők részvétele az együttműködésekben. A **horizontális partnerség** kifejezés a gazdasági és társadalmi szervezetekkel való együttműködést takarja, illetve lehetséges partnerként számol a regionalizálódó intézményekkel: például a munkaügyi központokkal, a Regionális Fejlesztési Ügynökségekkel, amelyek a gazdaságfejlesztés regionális feladatai mellett egyeztetik a kormányzati és térségi érdekeket, biztosítják a régióon belül a térségi szereplők közötti koordinációt.

Gazdasági és társadalmi együttműködésre épülő kooperáció a vállalkozásfejlesztési céllal, kamarák bevonásával 2004-ben megalakult **Zemplén eurorégió**. A Duna–Dráva–Száva eurorégió (DDSZ) hasonlóképpen **kamarák** kezdeményezésére (megye, város, kanton) jött létre 1998-ban.

A kutatás eredményei arra világítanak rá, hogy korábban összetartozó, viszonylag homogén **gazdasági fejlettségű** határ menti területi egységek gazdasági típusú összefogása, együttműködése mellett a határ menti régiók **versenyképességének** megteremtésében ma már bizonyos nem **gazdasági faktorok** – így kulturális hagyományok, a közösségi tudat, a bizalom, a szolidaritás vagy az idegenforgalmi adottságok – is szerepet játszanak. Miközben a gazdasági kapcsolatok – a pénzügyi, vám, adó és szociális jogszabályok, illetve egyéb jogi akadályok miatt – sokszor lassabban haladnak előre, az egyes intézmények és önkormányzatok közötti együttműködések, kulturális kapcsolatok sikeresen alakulnak.

Ezen kívül jelen vannak az eurorégiók területén olyan közös történelmi hagyományokkal rendelkező, az anyaországtól elszakított, annak **anyanyelvét, kultúráját őrző népek, nemzeti kisebbségek**, amelyek számára összekötő kapocsként, a kapcsolattartás lehetőségeként jelenik meg az eurorégió intézménye.

Következtetés a szereplői kör alapján

Az eurorégiók szerveződésének feltétele, hogy az együttműködő partnerek megtalálják a közös érdekeiket. Az érdekérvényesítés konkrét képviselőire kezdetben megyei önkormányzatok, középszintű intézmények és szervezetek bizonyultak, később a határ menti települési önkormányzatok, azok szövetségei, kistérségi társulások is partnerségi kapcsolatokat alakítottak ki a határok mentén.

A kutatás során világossá vált: ahhoz, hogy a regionális/helyi közösség részt vegyen saját környezetének alakításában, befolyásolni tudja a helyi társadalomra is kihatással levő folyamatokat, elengedhetetlen a határ menti együttműködések előmozdító civil kezdeményezések, a **civil társadalom** szereplői, a civil partnerek bevonása. A határ menti együttműködésekben mind a tagállamoknak, mind a szubnacionális szinteknek nagyobb súlyt kell helyezni a civil társadalommal folytatandó párbeszédre. A hatékony együttműködéseknek a **széles körű partnerségek kiépítésével**, a települési önkormányzatok, a vállalkozások, civil szervezetek partnerségi kapcsolatainak kialakításával, az állampolgárokkal való szorosabb együttműködéssel a határ menti terület mindennapi életének minden vonatkozását át kell fognia. Így az üzleti élet, munka, pihenés, kultúra, kereskedelmi és szakmai szervezetek, oktatás, szakképzés és kultúra terén tett intézkedések; a jobb infrastruktúra kialakítása érdekében, az egészségügy, vízügy, gázszolgáltatás terén folytatott együttműködés; a szociális létesítmények kialakítása a társadalmi csoportokat képviselő partnerek széles körét kell, hogy megjelenítse.

A határon átnyúló együttműködéseknek több lábon kell állnia ahhoz, hogy az hatékonyan valósuljon meg. Tartalmaznia kell a határterület mindennapi életének vonatkozásait (kultúra, pihenés, szociális létesítmények, üzleti élet), ugyanakkor többszereplős (turisztikai szolgáltató kht., agrár-információs, szolgáltató és oktatásszervező kht., civil szervezetek, munkaügyi központok, kamarák, KKV-k stb.), és a közigazgatás minden szintjére kiterjedő együttműködések garantálhatják a szomszédsági programok sikerét. Az eurorégiók feladata a fejlődés során az euroregionális együttműködések keretében elérhető források megszerzése mellett a határon átnyúló kapcsolatok összefogása és irányítása.

A kezdeti nagyregionális együttműködések követően (Alpok–Adria Munkaközösség, Kárpátok eurorégió, Duna–Dráva–Száva euroregionális együttműködés) elkezdődik az együttműködések „mélyülése”, a regionális és lokális típusú együttműködési formák kialakulása. A szaporodó és fokozatosan mélyülő **euroregionális együttműködési** formák Magyarország határai mentén (2. sz. táblázat) egyre inkább igénylik a folyamatosan fennálló, kötelező érvényű határon átnyúló szervezeteket.

2. sz. táblázat. A határ menti együttműködések: megalakulás, terület, népesség alapján

	Együttműködés neve	Megalakulása	Területe (km²)	Népessége (fő)
1.	Alpok–Adria Munka-közösség	1978. 11. 20. – Velence	277 402	40 000 000
2.	Kárpátok eurorégió inter-regionális együttműködés	1993. 02. 14. – Dessian	161 192	16 051 000
3.	Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió	1997. 11. 21. – Szeged	71 636	5 545 000
4.	Duna–Dráva–Száva euro-regionális együttműködés	1998. 11. 28. – Pécs	28 284	2 500 000
5.	EUREGIO West/Nyugat-Pannónia, ill. Hármás Duna eurorégió	1999. 06. 21. – Kismarton, ill. 2001. 01. 25. – Győr	15 295 ill. 6 162	1 279 585 ill. 696 940
6.	Vág–Duna–Ipoly eurorégió	1999. 07. 03. – Neszmély	23 975	2 929 000
7.	Neogradiensis eurorégió	2000. 03. 25. – Losonc	4 669	364 697
8.	Sajó-Rima eurorégió	2000. 07. 07. – Putnok	6 000	1 000 000
9.	Interregio	2000. 10. 06. – Nyíregyháza	23 156	2 185 304
10.	Kassa–Miskolc eurorégió	2000. 12. 01. – Miskolc	14 000	1 014 000
11.	Dráva–Mura eurorégió	2002. 02. 18. – Nagykanizsa	4 860	340 758
12.	Bihar-Bihor eurorégió	2002. 07. 11. – Biharkeresztes	176 000	108 698
13.	Ipoly eurorégió	2002. 10. 02. – Ipolyság	60 25	542 727
14.	Hajdú-Bihar–Bihor eurorégió	2002. 10. 11. – Nagyvárad	13 755	1 176 478
15.	Duna eurorégió	2003. 02. 20. – Neszmély	750	15 000
16.	Zemplén eurorégió	2004. 04. 23. – Sátoraljaújhely	5 330	317 579
17.	Mura–Dráva eurorégió	2004. 10. 02. – Csáktornya	10 550	754 826
18.	Ister–Granum eurorégió	2004. 12. 01. – Esztergom	2 199	216 261

Forrás: saját szerkesztés

A kisebb kiterjedésű lokális típusú eurorégiók teremtették meg a regionális típusú eurorégiók megszerveződésének tartós alapjait, **pilléreit**. Az eurorégiók a versenyképes gazdaság és a fenntartható fejlődés támogatását a **társadalmi és gazdasági kohézió** erősítésével, a hasonló adottságokkal rendelkező határ menti területek kapcsolatainak összefogásával, a természeti értékek és a határ menti helyzetből adódó előnyök felhasználásával a régió belüli **fejlődési központokon** keresztül valósíthatják meg.

A lokális típusú együttműködések központjai jellemző módon megyei jogú városok: Szeged és Pécs a szerb–magyar határ mentén, Debrecen a román–magyar ha-

társzakaszon, Győr a szlovák–magyar és osztrák határ, Nyíregyháza az ukrán–magyar határ, Miskolc a keleti magyar–szlovák határszakasz mentén. A szlovák–magyar határszakaszon az alközpontok nagy száma a jellemző. Így Sátoraljaújhely, Esztergom, Neszmély, Putnok is betölti ezt a szerepet.

A partnerkapcsolat ápolására településközi típusú kapcsolatok vagy városszövetségek egyaránt alakulnak. A városok között kiemelkednek a megyei jogú városok, amelyek vonzáskörzete nagyobb, mint a többi városé, ami egyértelműen jelentkezik a megyei jogú városok térszervező szerepében: Szeged (Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió), Debrecen (Hajdú-Bihar–Bihar eurorégió), Miskolc (Kassa–Miskolc eurorégió), Pécs (Duna–Dráva–Száva euroregionális együttműködés), Nagykanizsa (Dráva–Mura eurorégió vagy Sátoraljaújhely, amely a „Zemplén fővárosa” (Zemplén eurorégió).

Az euroregionális tudatosság kialakításához azonban elsősorban közösségi együttgondolkodás, a **lokális keretek** túllépése szükséges. A regionális formációk már képesek olyan együttműködési területek kialakítására, amelyek korábban **lokális tervekben** nem, vagy csak érintőlegesen szerepeltek – a lokális típusú együttműködések forrásainak, méretének, intézményesültségének korlátai miatt.

Az együttműködések feladata egyeztetni a kormányzati és térségi érdekeket, biztosítani a régióon belül a térségi szereplők közötti koordinációt. Az együttműködés előbb-utóbb olyan állandó szervezet kialakítását követeli meg, melyhez döntési kompetenciát, erőforrásokat és jogköröket is kell utalni. A fokozatos igazodás a regionális politika támogatási eszközrendszeréhez a határregióban közelebb hozta egymáshoz a határtérség lakosait, a gazdasági szereplőket, civil közösségeket. A közös, határokon átnyúló fejlesztési stratégia elősegítette a közös érdekeken alapuló gazdasági és társadalmi fejlődés szilárd alapjainak megteremtését, függetlenül attól, hogy **nemzeti, regionális vagy helyi szintű határon átnyúló struktúrákról** van szó.

Az együttműködések céljai a belső és külső határok mentén

Az eurorégiók lehetséges feladata elősegíteni az önkormányzatok, kistérségek **területfejlesztési célú együttműködését**, a régió harmonikus fejlődését. Jellemzően a lokális együttműködésekben a legalacsonyabb prioritások terén területfejlesztési célt megfogalmazó együttműködés. Annak ellenére, hogy általános **területfejlesztési** és gazdaságfejlesztési célokat határoznak meg az alapító szerződések – különböznek az interjúk során említett célok.

Az euroregionális szerveződések olyan **többcélú együttműködések**, amelyek egyre jobban erősítik az úgynevezett euroregionális szemléletet, amely szerint a jövő Európája nemcsak a nemzetállamok, hanem az **azonos érdekeltségű** és azonos érdekeltségű határ menti területekből kialakított „(euro)régiók Európá”-jaként is értelmezhető. A határok jelenléte gazdaságilag, társadalmilag és kulturálisan elvá-

lasztja egymástól a határ menti közösségeket. A határ menti együttműködés hozzáadott értéket teremt, elősegítve a nemzeti szintű külső és belső partnerségek mélyítését. Az euroregionális keretek politikai, gazdasági, szocio-kulturális hozzáadott értéket képviselnek. A célok eléréséhez az eurorégióon belül is több céllal együttműködő partnerségek működése szükséges.

Az alábbiakban az eurorégiók együttműködési céljai alapján értékeltük az egyes határszakaszokat. A Külügyminisztérium 2005-ös nyilvántartása alapján a hazánkban bejegyzett 18 eurorégióban készítettünk kérdőíves felmérést. Az együttműködési célokat (gazdasági, politikai, társadalmi, kulturális) a diagramokon az összes említések gyakoriságának %-os megoszlásában adtuk meg, az eurorégiókat pedig nagyregionális–regionális–lokális jelleg, valamint külső-belső határ mentén való elhelyezkedés szerint értékeltük.

Politikai cél

Az eurorégiók megszerveződésének feltétele, hogy az együttműködő partnerek megtalálják a közös érdekeiket. Az érdekérvényesítés konkrét képviselőre kezdetben megyei önkormányzatok, középszintű intézmények és szervezetek vállalkoztak, később a határ menti települési önkormányzatok, azok szövetségei, kistérségi társulások is partnerségi kapcsolatokat alakítottak ki a határok mentén.

Az euroregionális partnerségi stratégiai program célrendszere a határok mentén elősegítette a **jószomszédi** kapcsolatok térségi feltételeinek a megalapozását, amelyben kétségtelenül nagy szerepet töltenek be a nagyregionális típusú együttműködések. **Magyarország 2004. évi Unióhoz való csatlakozását követően a kisebbségpolitika** új dimenzióba került azzal, hogy a schengeni övezet külső határaink mentén húzódása felvet olyan nemzetpolitikai kihívásokat, mint a vízumpolitika, a határok átjárhatósága, harmadik országok polgárainak beutazása az Unió területére.

Magyarország Európa-politikai stratégiájában, a **magyar szomszédságpolitikában** kiemelt figyelmet kapott a határon túli magyarság érdekeit is kifejező **közös európai alapértékek** képviselője: demokrácia, jogállamiság, emberi jogok, kisebbséghez tartozók jogai. Mindezek a kihívások szorosabb együttműködést tesznek szükségessé a Magyarország keleti és déli határai mentén található **régiókkal**. A határos országok közötti etnikai-kisebbségi kapcsolatok ápolására az euroregionális együttműködések szubnacionális keretet jelentenek.

A felmérés eredményei azt mutatják, hogy Magyarország határai mentén az 1. helyen említett együttműködési célok között a politikai céllal létrejött együttműködések a belső határok mentén 30%-os, a külső határok esetében csak 12,5%-os gyakorisággal jelennek meg.

Gazdasági-területfejlesztési cél

A „határ mentiség” hátrányainak felszámolását segíti a gazdasági együttműködés. A kis- és középvállalkozások, gazdasági kamarák közti együttműködés és a hozzájuk kapcsolódó vállalkozási övezetek, ipari parkok pozitív irányt jelentenek a fejlődés szempontjából munkahelyteremtő hatásuk következtében. A **foglalkoztatási szint és a munkaerőpiac javítása érdekében** a külső perifériákon, elmaradott térségekben tapasztalható magas munkanélküliség miatt szükség van a gazdaság igényeihez igazodó munkaerő-piaci programokra, az átképzés kiemelt kezelésére, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközrendszerének kialakítására.

A határ menti térségek számára a földrajzi elhelyezkedés Magyarország Unióhoz való csatlakozását követően új lehetőséget kínál a KKV-k fejlesztése, s a hazai KKV-k szomszédos országokkal való együttműködése, hosszú távú, tartós jelenléte révén. Ehhez a vállalkozói tevékenységhez szükséges a gazdasági infrastruktúra fejlesztése, a határon átnyúló együttműködések ösztönző közös fejlesztéspolitikai akciók lebonyolítása kedvező vállalkozói feltételek biztosítása mellett.

A közös üzleti érdekek megteremtése ösztönzi a gazdasági együttműködést. A határ menti régiók együttműködése sokféle **gazdasági célra** épül, hiszen ezen a téren a legnagyobb az egyenlőtlenség és a felzárkóztatás szükségessége az Európai Unió belső és külső határainál egyaránt. A kérdőíves vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a határon átnyúló kapcsolatok a belső határok esetében az összes említések 40%-ában gazdasági jellegűek. Ugyanakkor a külső határokon is a legfőbb célkitűzés gazdasági jellegű, az összes említések 75%-ában. A területfejlesztési cél a külső határon az összes említések 87,5%-ában, a belső határon 70%-ban került megjelölésre mint fő együttműködési cél.

A határterületek közötti szorosabb együttműködés elősegítése ösztönözheti a gazdasági tevékenységet a periférikus régiókban, erősítheti a helyi gazdaság fejlődését a befektetők térségbe vonzásával, ezzel is hozzájárulva az érintett országok általános gazdasági fejlődéséhez. Az euroregionális együttműködés keretet kínál a regionális gazdaság növekedéséhez és a foglalkoztatás bővítéséhez, egy közös gazdasági és humán erőforrás övezet kifejlesztéséhez. Ezeken a területeken az önkormányzatok érdekelttsége jelentős, hisz az új munkahelyek bővítik a helyi forrásokat, új fejlesztéseket indukálnak, csökkentik a segélyezési kiadásokat.

A gazdasági célok sokkal magasabb értéket mutatnak, mint a többi együttműködési cél. Ez kiemelkedő a regionális (80%) együttműködések körében, ugyanakkor a lokális szervezetek rangsorában is eléri az összes említések 50% -át. A lokális típusú együttműködések esetében is a gazdasági célok az elsődlegesek a politikai, társadalmi és szociális célokat megelőzve. Mindez jelzi a gazdasági fejlesztések és a területfejlesztés fontosságát. A három szervezeti modell – lokális, regionális, nagyregionális – közül a legelőnyösebbnek és leghatékonyabbnak mégsem a lokális, hanem a **területi szintek részvételével** működő kooperációk bizonyulnak, ahol a me-

gyei önkormányzatok koordinációs tevékenysége révén önálló belső szervezeti egységet hoztak létre a nemzetközi kapcsolatok igazgatására. A regionális típusú együttműködések szakmailag, szervezetileg stabilabb hátteret képesek biztosítani a határon átvélő együttműködésekhez, mint a települési önkormányzatok.

A fentiek alapján kimutatható, hogy **a területfejlesztési célokra leginkább a regionális típusú együttműködések** alkalmasak a három szervezeti modell közül. Ez a típusú együttműködés ösztönzi a területfejlesztést szolgáló, előremutató kísérleteket és együttműködési formákat a határ menti térségekben, ahol regionális viszonylatban társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott települések között a falvak és a városok egyaránt megtalálhatók.

Ettől függetlenül létezik a civil szervezetek és a kamarák közötti regionális együttműködés is, amit euroregionális keretek között lehet formalizálni, intézményes keretek közé illeszteni. Az alapvető érdekérvényesítési és érdekmegjelenítési hiányosság abból adódik, hogy az intézmény-racionalizálási folyamatban a különböző szintek és a különböző érdekszervezetek együttműködésre készítése pénzügyi támogatással történik. Az önkormányzati szereplőknek nehéz a gazdaságfejlesztési döntéseket meghozni és felvállalni, ugyanakkor a gazdasági és civil szektor bevonása a döntéshozatalba nem csorbítaná, hanem inkább erősítené a hatalmi pozíciójukat.

Bármely szerveződő euróregió valós regionális fejlesztő hatásokat indukálhat a befektetők térségbe vonzásával, a gazdasági növekedés elindításával. Az INTERREG-programok adta lehetőségek révén az infrastrukturális és gazdasági célú pályázatok adják a pályázatok többségét. Az INTERREG III.A céljai között prioritást kapott a szomszédos országokkal folytatott aktív partnerség keretében a közösségi források minél hatékonyabb felhasználása, valamint az EU fejlesztési és területi tervezési gyakorlatából való tapasztalatok átvétele és átadása az Unióhoz később csatlakozó szomszédos országok (Románia, Szerbia) felkészítésében.

Nem véletlen, hogy az EU valamennyi külső határánál a prioritásokat a határ menti tömegközlekedési kapcsolatok (például kerékpárutak, országhatár útvonal szélesítése) létesítése és javítása, a lakosság, ingázók és turisták érdekében határátkelőhelyek kialakítása jelenti a várakozási idő csökkentése és a forgalom felgyorsítása s az infrastrukturális integráció erősítése érdekében. Hasonlóan gyakori a közös természetvédelmi területek és természeti parkok fejlesztéséhez kapcsolódó beruházások (épületek és berendezések építése), információs és technológiai háttér fejlesztése, eszközbeszerzés és képzés révén. Szerepel a pályázatok között a határon átnyúló szilárd hulladék, illetve szennyvízkezeléshez kapcsolódó infrastrukturális létesítmények építése és rehabilitációja, az energiahálózatok bővítése, a fenntartható határ menti természet- és környezetvédelem (közös környezetvédelmi területek és természeti parkok fejlesztéséhez kapcsolódó beruházások) biztosítása. A határ menti turisztikai koncepciók és projektek, a határrégió természetvédelmi központjának lét-

rehozása, például zöld közösségi ház és erdei iskola, az ökoturisztikai infrastruktúra fejlesztését segíti elő.

Magyarország Unióhoz való csatlakozását követően különösen felértékelődött a határ menti kapcsolatok jelentősége. Az euroregionális keretek elősegítik a Kárpát-medencében korábban természetes egységet képező régiók, vonzáskörzetek újraeledését, lehetővé teszik az adott területeknek, településeknek gyorsabb ütemű fejlődését, felemelkedését.⁹

Társadalmi cél

A határ menti régiók együttműködése egymás jobb megértését is elősegíti. Vannak olyan határ menti területek, amelyeket a történelmi, kulturális, nyelvi, tényezőkből eredő megosztott identitás jellemez, s az együttműködési szándék felülmúlja a rendelkezésre álló lehetőségeket. Ezen kritériumoknak leginkább az „**polgárközeli**” tevékenységformák felelnek meg.

Ma még azonban ritkán kerül sor a határ két oldalán levő célok összehangolására, s csak időnként fogalmazódnak meg olyan fejlesztési célkitűzések, programok, projektek, amelyek közös megvalósításra és hasznosításra koncentrálnak. A régióon belüli koordinációk elmaradása a humán erőforrás fejlesztés terén a munkavállalók elhelyezkedési lehetőségeit, a munkanélküliek tanulásra, munkába állásra való felkészítésének esélyeit rontják.

Mindez az „új partnerség” a „jobb kormányzás” eszköztárában a párbeszéd kialakítását jelenti a képviselői intézmények és a gazdasági és társadalmi partnerek között a vezetés és a polgárok akaratának egyesítésére. Egy új Európát formálva jelenti ugyanakkor a **szubszidiaritás** elvének alkalmazását a *bottom-up* szemlélet alapján a helyi és regionális hatóságok között a gazdasági, szociális és területi kohézió megerősítése érdekében.

A határon túli magyarság érdekeit szolgáló nemzetpolitikai célok megvalósulását a megváltozott külső körülmények is befolyásolják. A 2007. évi bővítés következtében a korábban határokkal elválasztott magyarság 95%-a ma már az EU területén él, így a kisebbségpolitika új dimenzióba került. Az elkövetkező években ezért kiemelt figyelmet kell fordítani az EU-hoz nem csatlakozó Kárpátalja és Vajdaság magyar lakta területeire. Az EU tagjaként Magyarország célja, hogy hosszabb távon az egész Kárpát-medencei magyarság része legyen az Uniónak. Ennek érdekében a magyar kormány szorgalmazza minden szomszédos ország euroatlanti integrációját,¹⁰ aminek megvalósulásához az Unió új szomszédosági politikája jelentős lépést jelent.

A kérdőíves felmérésre adott válaszok az összes említések 12,5%-ában jelölték meg a társadalmi feladatokat a külső határ menti térség tevékenységi céljaként, míg 10% a lokális szervezetek szerepét emelte ki az összes említések közül. Számuk nagyon elenyésző, a problémát azonban nem lehet elhanyagolni, hiszen a legfőbb tár-

sadalmi célként említhető a négy szabadság közül a személyek szabad mozgása, a munkaerő-áramlás.

A határ egyik oldalán élő, de a másik oldalán dolgozó európai munkavállalók száma igen jelentős, és gyakran függ a nemzeti szinten zajló gazdasági változások ütemétől. A vásárlási célból, szabadidő eltöltésére vagy magán célból átkelő ingázók száma is folyamatosan emelkedik. Ebből következően a határ menti ingázást az egyesülő Európában általános jelenségként kell elfogadni. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a határ menti ingázók problémái az Európai Unió belső határainál élőkhöz képest eltérőek az Európai Unió külső, dél- és kelet-európai határai mentén és az azon belül élőkétől. Ugyanakkor megjelennek az illegális határ menti ingázók is.

Magyarország szempontjából ezt a problémát kiemelten kell kezelni, főként a szerb és ukrán határ mentén. Szükséges volna a határ menti ingázók jogait és kötelezettségeit tartalmazó regionális jegyzékek összeállítása, valamint további baráti szerződések és társulási megállapodások kötése Dél- és Kelet-Európa országai, valamint a mediterrán térségben lévő közvetlen szomszédok és az EU között, azzal a céllal, hogy a határ menti ingázás speciális problémáira megoldást találjanak mind az EU külső határainál, mind Közép- és Kelet-Európán belül.

Az eurorégiók hivatalainak támogatásával segíteni lehetne a rendőrség, a vámhatóságok és a határrendészet együttműködésének javítását a bűnözés elleni határon átnyúló harcban. Kiemelten kezelendő a kishatár-forgalom bevezetése és javítása a külső határregiók lakosai számára, főként a határon túli magyarság problémáinak kezelésére (a kishatár-átkelők folyamatos megnyitása, a zárt határátkelők éjszakai megnyitása, az „illegális határátlépési pontoknál“ határátkelők nyitása stb.).

Kulturális cél

Hasonló a helyzet a kulturális célokkal is, annak ellenére, hogy az együttműködések jelentős része kulturális-történelmi hagyományokra épül, nagyon kevesen jelölték meg elsődleges fontosságúnak, csupán a nagyregionális (33%) és lokális (20%) szervezetek, és csak a belső határok mentén. Regionális szinten sem a társadalmi, sem a kulturális szempontok nem elsődlegesek, a regionális szint alapvetően a területfejlesztés eszköze. Itt válik azonban fontossá az alacsonyabb szintek bevonása az együttműködésbe, a szélesebb társadalmi bázisra épülő, polgárközeli kooperációk kialakítása. A kulturális elemek erősítése elengedhetetlen lesz a jövőben a külső határok mentén, ahol a felmérésből az derül ki, hogy nem tulajdonítanak ennek jelentőséget. A társadalmi-kulturális kapcsolatok nélkül fennáll a veszélye annak, hogy kiüresedik, életképtelenné válik az együttműködés.

A bizalmatlanság csökkentése, az egymás iránti bizalom kölcsönös erősítése, valamint közös politikák kidolgozása minden határ menti együttműködés fontos eleme. A határon átnyúló kulturális együttműködés fontos előfeltétele minden olyan

intézkedésnek, amely a bizalomra épülő kapcsolatok kialakítását, valamint erősítését szolgálja. A határ menti régiók, illetve azok földrajzi, strukturális, gazdasági, szocio-kulturális és történelmi adottságainak alapos ismerete előfeltétele a polgárok aktív együttműködésének.

Magyarország *külső uniós határain* elhelyezkedő régióira jelentős szerep hárul a fejlődésben elmaradott, periférikus határ menti térségek integrálásában. Ugyanakkor számolni lehet azzal is, hogy – részben a *Schengeni Egyezmény* miatt – legalábbis átmenetileg újból megerősödik a határok elválasztó szerepe, ami kihatással lehet a szomszédsági kapcsolatok alakulására és az anyaország határain túl élő magyarságra egyaránt.

Az új keretfeltételek közé került szomszédságpolitika új módszerek kialakítását teszi szükségessé. Az eurorégiók hálózatának létrejötte a keleti és déli határok mentén az együttműködni kívánó szomszédos országok és a határon átnyúló kapcsolatok építésében érdekelt helyi és regionális önkormányzatok kapcsolatainak fejlesztésével erősíthető. Az eurorégiók lehetséges további szerepe a határ menti kapcsolatok és együttműködési gyakorlat erősítésében, a térségben működő eurorégiók szorosabb partneri kapcsolatainak kialakításában jelölhető meg. A déli és keleti eurorégiók a tréningprogramokban, pályázati lehetőségekben és az eurorégiók tevékenységi területeinek bővítésében a kapcsolatok mélyítését eredményezhetik.

A kulturális sokszínűség megőrzése mellett a határrégiók és határ menti régiók hozzá tudnak járulni a lehető legszélesebb és legintenzívebb összefogáshoz és annak az európai integráció szellemébe való beolvasztásához. A határon átnyúló kulturális együttműködés elősegíti a nemzeti kisebbségek jobb megértését, valamint a problémáik megoldását. Ez nagymértékben elősegíti az egymás iránti toleranciát és a nemzetek közötti megértést. A politikusoknak és közigazgatási szakembereknek csakúgy, mint az írott elektronikus sajtónak olyan feltételeket kell teremteni, amelyek a jószomszédi kapcsolatok erősítését és az előítéletek megszüntetését szolgálják.

Ehhez feltétlenül szükséges a határ menti térség földrajzi, strukturális, gazdasági, szocio-kulturális és történelmi adottságait bemutató ismeretanyag folyamatos és rendszeres terjesztése, a határ menti régiók megismertetése térképeken, publikációkban és oktatási anyagokon keresztül, valamint elkötelezett szakértői körök kialakítása (multiplikációs tényezők).

A békés emberi együttélés érdekében előremutató elem lehet a határrégiókban az egyházak, iskolák, felnőttoktatási és műemlékvédelmi intézmények, kulturális egyesületek, könyvtárak és múzeumok összefogása. Valódi partnerségek alakulhatnak ki a regionális, határ menti témákat érintő ifjúsági megmozdulások, családi összejövetelek, sportesemények, tisztségviselők cseréje, szemináriumok, tanulmányi fórumok, ökumenikus találkozók, szakemberek találkozóinak szervezésével.

A nemzeti kisebbségek problémáinak kezelésére kiemelt figyelmet kell fordítani a szomszédos ország nyelvének beépítésére az oktatási tervekbe minden iskolatípusban, a szomszédos ország nyelvének vagy dialektusának lehető legmélyebb is-

merete és az esélyegyenlőség biztosítása végett, mivel a határ menti együttműködés fejlesztésének része és a kommunikáció előfeltétele.

Az eurorégiók intézményesülési folyamatában és fennmaradásában ezért elengedhetetlen a már meglévő létesítmények határon átnyúló intézményekké alakítása vagy közös hasznosítása regionális rendezvények céljaira (színházi előadások, zenekarok, a kulturális örökség bemutatása).

Kitekintés

1. Magyarország 2008. január 1-től a schengeni térség teljes jogú tagja lett, ezzel a magyar állampolgárok határellenőrzés nélkül, bármikor és bárhol – tehát nem csak a korábbi kijelölt határátkelőhelyeken – átléphetik a belső határokat, amennyiben más schengeni országokba utaznak be. Ez az úgynevezett schengeni övezet 2008. január 1-jétől 24 tagot foglal magába¹¹, szomszédaink közül Ausztria, Szlovákia, valamint Szlovénia tartozik közéjük.

Továbbra is fennmarad majd a határellenőrzés a schengeni övezeten kívüli öt EU-országba¹², amelyek között Románia is szerepel, ami a határ menti együttműködések szempontjából azért fontos, mert 2007. január 1. óta Románia is teljes jogú EU- tagország, ugyanakkor a személyek szabad mozgása szempontjából még „külső” határnak minősül, így az euroregionális együttműködések akadályozó tényezője lehet.

Magyarország határszakaszai közül 2008. január 1. után:

- „belső” határnak minősül, és ezért megszűnt a határellenőrzés a magyar–oszt-rák, a magyar–szlovák és a magyar–szlovén határszakaszon;
- „külső” határnak minősül, és ezért változatlan marad a határellenőrzés rendje a magyar–ukrán, a magyar–román, a magyar–szerb és a magyar horvát szakaszon.

3. sz. táblázat. Magyarország külső és belső határai mentén kialakult együttműködések

	Nagyregionális	Regionális	Lokális
Belső határ		EUREGIO West/Nyugat-Pannónia, (1999), ill. Hármás Duna Eurorégió*, (1999) Vág–Duna–Ipoly eurorégió (1999) Hajdú Bihar–Bihar eurorégió (2002)	Ipoly eurorégió,(2002) Duna eurorégió(2003) Ister–Granum (2004)eurorégió, Sajó–Rima eurorégió(2000) Neogradiensis eurorégió(2000) Kassa–Miskolc eurorégió(2000) Zemplén eurorégió(2004) Bihar–Bihar eurorégió(2002)
Külső határ	Alpok–Adria Munkaközösség (1978) Kárpátok eurorégió (1993) Duna–Dráva–Száva euroregionális együttműködés (1998)	Interregio (2000) Duna–Körös–Maros–Tisza eurorégió (1997) Mura–Dráva eurorégió (2004)	Dráva–Mura eurorégió(2002)

* A két eurorégió titkársága Győrben található.

Forrás: saját szerkesztés

A schengeni szabályok ugyanakkor lehetővé teszik, hogy valamely tagállam indokolt esetben, korlátozott időtartamban, az Európai Unió Bizottságának előzetesen küldött értesítést követően, ideiglenesen visszaállítsa a határellenőrzést. (Ilyenre például nagy tömegeket vonzó nemzetközi rendezvények például sportesemények, konferenciák stb. idején kerülhet sor).¹³

2. Az eurorégiók keretét jelentenek a schengeni határok által okozott hátrányok legyőzésére a főként magyarlakta szomszédos határrégiókban, és lehetőséget biztosítanak a már működő határon átnyúló együttműködések további mélyülésére és bekapcsolására az európai folyamatokba. A határ menti régiók együttműködése egymás jobb megértését is elősegíti. A határ menti területek többségét történelmi, kulturális, nyelvi tényezőkből eredő megosztott identitás jellemez. A schengeni csatlakozással kialakult helyzetben a nyelvi, kulturális önazonosság megőrzése érdekében az anyaországgal való kapcsolattartás megvalósításában tölthet be jelentős szerepet a határon átnyúló együttműködési forma valamennyi szintje és szervezetrendszere. Az adott rendszer kialakításához azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy a határon túli magyar szervezetek partneri együttműködés keretében képesek legyenek a támogatási lehetőséget kezelni.

3. A 2007-től kezdődő költségvetési időszakban az Európai Unió eltérő forrásokból finanszírozza a belső és külső határszakaszok euroregionális együttműködéseit. Az INTERREG nevű közösségi kezdeményezést felváltó új program – amely a kohéziós politika harmadik célkitűzése – az **Európai területi Együttműködés**. Célja, hogy a közös helyi és regionális kezdeményezések révén tovább erősödjön a határon átnyúló együttműködés a belső határok mentén.

A határ menti közösségek kapcsolatainak szorosabbra fűzése, a határok elválasztó jellegének csökkentése a külső határok mentén az **Előcsatlakozási Segítségnyújtási Eszközből** (IPA) történik a tagjelölt Horvátország, illetve az uniós perspektívával rendelkező Szerbia Magyarországgal határos térségeiben.

Az együttműködések harmadik csoportját alkotják azon országok – szomszédaink közül Ukrajna –, amelyek várhatóan tartósan az Európai Unión kívül maradnak. A külső határok mély politikai-gazdasági választóvonalként való megjelenésének megakadályozása céljával az EU az **Európai Szomszédági és Partnerségi Eszközből** (ENPI) támogatja az ukrán– magyar határszakaszon átnyúló együttműködési programokat.

4. A belső és idővel a külső határok mentén is olyan feltételek kialakítása szükséges, amelyek lehetővé teszik a határ menti bázis kiaknázását a gazdasági növekedés, a környezet, az innováció, a turizmus, a szociális intézmények és a foglalkoztatás terén.

A határ menti térségek számára a földrajzi elhelyezkedés a csatlakozást követően új lehetőséget kínál a KKV-k fejlesztése, a hazai KKV-k szomszédos országokkal való együttműködése, hosszú távú, tartós jelenléte révén. Ehhez a vállalkezoi tevékenységhez szükséges a gazdasági infrastruktúra fejlesztése, a határon átnyúló együttműködésekét ösztönző közös fejlesztéspolitikai akciók lebonyolítása, kedvező vállalkezoi feltételek biztosítása mellett.

Az azonos termelési adottságok, a közös termelési hagyományok hozzájárulnak a termelési struktúrák fejlődéséhez, a KKV-k működési színvonalának növekedéséhez. A jövőbe mutató, határon átnyúló integráció kezdeti lépései a határ menti gazdasági- és kereskedelmi kapcsolatokat, a kis és közepes mezőgazdasági vállalkezoi működési színvonalának növekedését készítik elő.

5. A humán erőforrás fejlesztése a határ mentén az oktatással és szakképzéssel, a határ túloldalán már működő képzési tanfolyamokra épített új tanfolyamok bevezetésével, az oktatási és képzési módszertannal kapcsolatos ismeretek és tapasztalatok átadásával, tanulmányutak, közös képzési normák kidolgozásával, a határon átnyúló együttműködés témájához kapcsolódó kísérleti képzési projektek kidolgozásával kerül megvalósításra. A sikeres projektek elősegítik a szomszédos országok munkavállalókat segítő szervezeteinek az eddiginél magasabb szintű együttműködését. A potenciális munkaadók toborzása, a hátrányos helyzetű munkavállalók elhelyezkedési esélyeinek növekedését segíti elő.

6. A határterületek közötti szorosabb együttműködés elősegítése olyan célkitűzés, amely ösztönözheti a **gazdasági tevékenységet** a periférikus régiókban, (a megfelelő jogi és intézményi háttér megteremtésével), erősítheti a helyi gazdaság fejlődését a befektetők térségbe vonzásával, ezzel is hozzájárulva az érintett országok általános gazdasági fejlődéséhez. A regionális szint alapvetően a **gazdasági célok** és a **területfejlesztés megvalósításának a kerete**.

A decentralizáció érvényesítéséhez fontos, hogy a települések fejlesztési forrásai is bővüljenek. Az integrált térségfejlesztési programok mentén történő fejlesztési elv fejlesztéspolitikai érvényre juttatásához elengedhetetlen a **kistérségi szint szakmai, szervezeti és pénzügyi megerősítése**.

7. A megfelelő intézményi háttér biztosításával a jövőben felértékelődhet a regionális típusú eurorégiók szerepe a magyar szomszédsgppolitika alakításában. A megújított együttműködési keret bővítése, az **együttműködési célok kiszélesítése**, a stratégiai programok kialakítása erősítheti tovább az együttműködésekét. Az eurorégiók legnagyobb részében a **struktúra megújítása azért is feltétlenül szükséges**, mert a 4 évente változó összetételű politikai irányítást végző **elnökség** mellett elengedhetetlen egy **stabil végrehajtó szervezet**, (munkaszervezet/titkárság) kiala-

kítása. A szervezetek gyakran személyükben változó szereplőkkel és tisztviselőkkel működnek. **Főállású munkatársakat foglalkoztató menedzsment-szervezetek** létrehozásával javítható lehet az eurorégiók működésének hatékonysága. Jelenleg a regionális típusú együttműködések esetében jellemző alkalmazásuk, habár lokális szinten is van példa kiemelt szerepükre, például a vállalkozásfejlesztésre építő Zemplén eurorégióban vagy a Duna, illetve az Ister–Granum eurorégióban is megtalálhatóak.

8. Az igazi megújulás az **európai területi együttműködési csoportosulás (EGTC) felállításával** történhet a határaink mentén, amelyben az irányító hatóság és a közös technikai titkárság felelősségének átruházásával a csoportosulás válna az operatív program irányításának felelőssévé. Az irányító hatóság a program területéhez tartozó tagállamokkal való konzultációt követően közös technikai titkárságot hoz létre. Ez elősegítheti a határ menti területek együttműködéseinek erősítésével a koordinált fejlesztési **programok** megvalósítását is.

Az új intézmény jogi szempontból is rendkívüli jelentőséggel bír, hiszen egy olyan **együttműködési forma** kialakítására tesz javaslatot, amely **jogi személyiséggel rendelkezik**. Ez azt jelenti, hogy a szervezet minden tagállamban a nemzeti jogszabályok által a jogi személyek esetében elismert legkiterjedtebb jogképességgel rendelkezik; így különösen ingó és ingatlan vagyont szereshet vagy idegeníthet el, továbbá eljárhat bíróság előtt.¹⁴ Az EGTC-t felruhazzák azzal a képességgel, hogy tagjai – vagyis a tagállamok, regionális vagy helyi hatóságok – nevében eljárjon. A ráruházott feladatokat a tagoknak egy európai területi együttműködési egyezmény keretében kell megállapítaniuk, majd az egyezmény alapján elfogadják az EGTC alapokmányait.¹⁵ A fentiekben nem szabályozott kérdésekben az EGTC székhelye szerinti tagállam jogszabályai lesznek irányadók.¹⁶

Az 1082/2006 EK rendelet opcióként jelöli meg ezt a szervezeti formát, vagyis az EGTC létrehozása fakultatív kell, hogy legyen. Az európai területi együttműködési csoportosulás létrehozását nehezíti az a körülmény, hogy a rendeletben szabályozott jogi eszköz csak a **belső határok** mentén jelent önálló jogi személyiséggel rendelkező formát, ezért gondot okoz a megfelelő intézményesült struktúra kialakítása az együttműködések számára a **külső határokon, így a szerb, horvát és ukrán határszakaszokon**. A csoportosulás létrehozását lehetővé tevő közösségi intézkedés elfogadása azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy harmadik országok jogalanyai részt vegyenek az e rendeletnek megfelelően létrehozott csoportosulásban, amennyiben a harmadik ország jogszabályai vagy a tagállamok és harmadik országok közötti megállapodások azt lehetővé teszik.

Az EGTC működésével kapcsolatban számos további kétség merül fel. Magyarország a 2007. évi XCIX. törvénnyel megállapította az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló, 1082/2006/EK rendelet végrehajtásához szükséges ren-

delkezéseket, ami 2007. augusztus 1-jén lépett hatályba. Románia 2007. november 12-én szintén elfogadta a rendelet végrehajtásához szükséges szabályokat. Ugyanakkor a többi szomszédos országban még nem született ilyen típusú szabályozás.

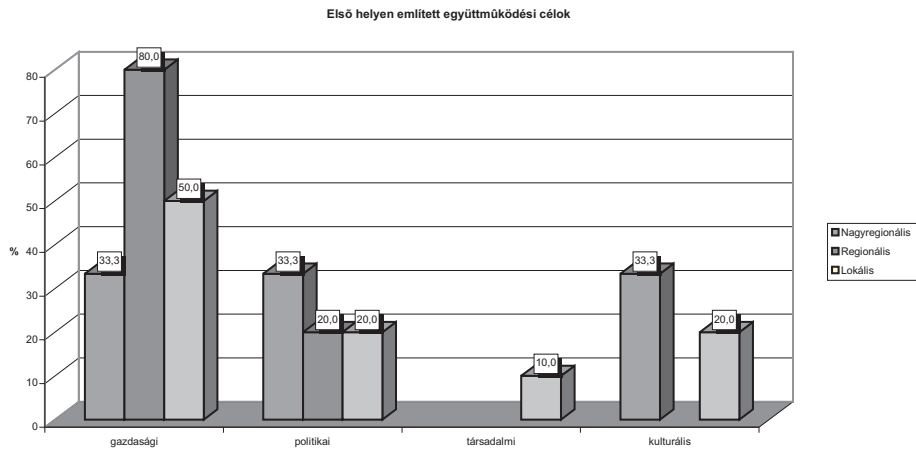
4. sz. táblázat. Határon átnyúló EU-s fejlesztési programok, 2007–2013

Együtműködési támogatás	Program	Forrás (euró)
Európai területi együttműködés	Magyarország–Szlovénia	176 496 479
	Magyarország–Románia	224 474 935
	Magyarország–Ausztria	82 280 309
	Magyarország–Szlovénia	29 279 283
	Előcsatlakozási Segítségnyújtási Eszköz (IPA)	Magyarország–Szerbia
	Magyarország–Horvátország	52 434 124
Európai Szomszédsági Partnerségi Eszköz (ENPI)	Magyarország–Ukrajna–Szlovákia–Románia	68 640 000
Összesen		683 716 513

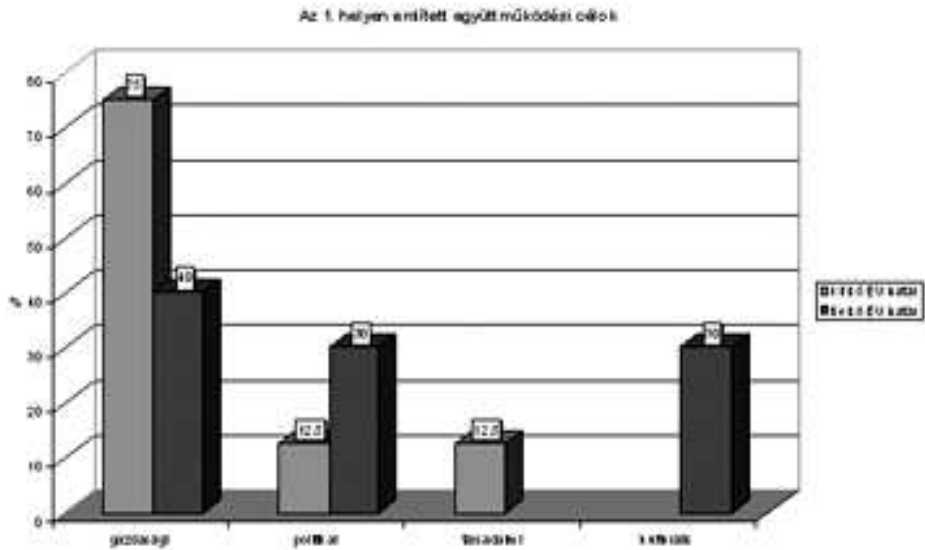
Forrás: http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?main_category=2&action=view_item&item=396

9. A határrégiók problémáinak megoldása érdekében szükség van az európai, nemzeti, regionális és helyi döntéshozók együttműködésére. A határ menti együttműködések nemzeti stratégiája részeként a központi kormányoknak meg kell jelölniük azokat a támogatási formákat, amelyekkel támogatni tudják a határrégiókat annak érdekében, hogy minél több határ menti projektben vegyenek részt. Mindez különösen fontos a keleti határok és déli határrégiók esetében. **A határrégiók jól kiegészíthetik a helyi és regionális tervezést és cselekvést, valamint az európai fejlesztési elképzeléseket és a határon átnyúló regionális fejlődés húzóerői lehetnek, hozzájárulva ezzel a határon túl élő magyarok és más nemzeti kisebbségek számára a szoros kapcsolattartás megvalósításához.**

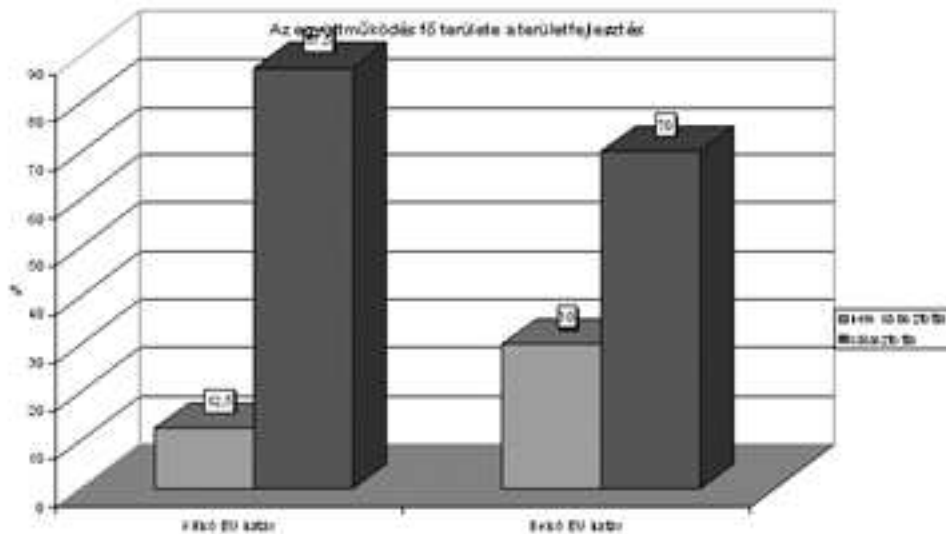
1. sz. ábra. Együttműködési célok az együttműködések szintjei szerint

2. sz. ábra. Együttműködési célok külső-belső határ szerint

3. sz. ábra A területfejlesztési cél megoszlása a külső és belső határok szerint

Jegyzetek

- ¹ Phd, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
- ² egyetemi tanársegéd, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
- ³ „A határ menti együttműködések jogi és közigazgatási háttere, az együttműködések továbbfejlesztésének lehetőségei” című T 042 892 sz. OTKA-kutatás részeként a Magyarország határai mentén létrejött eurorégiók vizsgálata a Külügyminisztérium 2005. évi nyilvántartása alapján történt.
- ⁴ Az Európai Közösség Alapító Szerződése XIV. Cím. Gazdasági és társadalmi kohézió. 158. cikk In: Az Európai Integráció Alapszerződésai. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. (szerk. Fazekas Judit) 142.
- ⁵ Ausztria–Magyarország Phare CBC program (1995–2003); Szlovákia–Ausztria–Magyarország (1995–1996); Szlovénia–Ausztria–Magyarország(1995–1996);Románia–Magyarország(1996–2003);Szlovákia–Magyarország(1999–2003); Szlovénia–Magyarország (2000–2003).
- ⁶ Országos területfejlesztési Koncepció. 2005. június 6. Magyar Terület-és Regionális Fejlesztési Hivatal. 50.
- ⁷ Lásd bővebben: Soós Edit – Fejes Zsuzsanna: A határon átnyúló együttműködések intézményesültsége Magyarországon. Európai Tükör, 2007. június, 104–121.
- ⁸ <http://irm.gov.hu/download/magyarorszagesschengen.doc>
- ⁹ 97/2005. (XII. 25) OGY határozat az Országos Területfejlesztési Koncepcióról. 33.
- ¹⁰ A kormány Európa-politika stratégiájának új irányairól és feladatairól. <http://www.kum.hu>
- ¹¹ Az Európai Unió 27 tagja közül 22 országot (Ausztriát, Belgiumot, Csehországot, Dániát, Észtországot, Finnországot, Franciaországot, Görögországot, Hollandiát, Lengyelországot, Lettországot, Litvániát, Luxemburgot, Magyarországot, Máltát, Németországot, Olaszországot, Portugáliát, Spanyolországot, Szlovákiát, Szlovéniát és Svédországot), valamint Norvégiát és Izlandot.

- ¹² Bulgáriába, Ciprusra, az Egyesült Királyságba, Írországra és Romániába, valamint a schengeni tagjelölt Svájcba történő be- és kiutazás esetén.
- ¹³ http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/0DE33159-E98C-4BA5-B60E42C2DCAEA985/0/schengeni_komm_magy_allamp_ut_feltet0723.pdf
- ¹⁴ 1082/2006/EK az Európai Parlament és a Tanács rendelete az európai területi együttműködési csoport (EGTC) létrehozásáról. 1. cikk (3)
- ¹⁵ 1082/2006/EK az Európai Parlament és a Tanács rendelete az európai területi együttműködési csoport (EGTC) létrehozásáról. 4-5. cikk
- ¹⁶ 1082/2006/EK az Európai Parlament és a Tanács rendelete az európai területi együttműködési csoport (EGTC) létrehozásáról. 1A. cikk (2)